వాడే వీడు

మంచికలపాటి శంకరరావు గారు

౧

కల్యాణరావు—ప్యూన్, గంగులూ!

గంగులు—సామీ!

క—ఈ కాగితములు తీసికొనిపోయి గుమాస్తా దీక్షితులవారి టేబిల్ మీద నుంచిరా.

గం—చిత్తము.

(అని కాగితములను తీసికొనిపోయి దీక్షితులవారి బల్లమీద పెట్టును.)

దీక్షితులు—ఒరే గంగులుగా! ఎంత అన్యాయమురా, మాలవాడివి. ఈవిధమున మాదగ్గరకువస్తే ఎట్లరా. కాగితములు తెచ్చి దూరమునుండి బల్లమీద పెట్టరాదా! ఈబైండుబుక్కులకన్నిటికి అంటు గుడ్డలతో తగలబడ్డవే! నీవు వీటి దగ్గిరకువస్తే వానిని తడుపకుండ మరల ముట్టుకొను టెట్లురా! నిన్ననుకొను టేమి? నిన్ను 'అప్పాయింటు' చేసిన ఆ ఆఫీసరు ననుకొనవలె.

గం—సామీ! మీ రిట్లా శెలవిస్తారే; నేను తమ ఆఫీసుప్యూన్‌నుగదా; తమదగ్గర రాకుండ పనిచేసేది యెట్లనండి?

దీ—చేయలేకపోతే రాజీనామా గోకి పారవేసి వెళ్లరాదూ! మాలవాడివి నీవు మా మధ్య తిరుగుతుంటే మేమెట్లు చూస్తూ ఊంటామురా!

గం—సామీ! బ్రాహ్మందులు అట్లా కోపం చేసుకుంటే మాబోటివాండ్లు ఎట్లాగండి బ్రతికేది. ఇంతమంది గుమాస్తాలదగ్గరకు పోతున్నాను గాని వారు మీవాలె కోప్పడరే. తుదకు మన అవధానులుగారు కూడ ఇట్లా అనడంలేదే! బ్రాహ్మ లందరి కంటె అధికబ్రాహ్మలుగా నున్నారే!

దీ—(మహాగ్రహముతో) ఫూల్! నోటికి వచ్చినట్లల్ల వదరుతావేమిరా! వాండ్ల కిష్టమైతే నాకేమి? అధికప్రసంగము చేసితివో నీమీద 'నోటీస్' వ్రాసి నిన్ను క్షణంలో డిస్ మిస్ చేయించుతాను చూడు! వాడూ వీడూ అనుకున్నావా నేమి? జాగ్రత్త!

గం—అబ్బా! వాడూ వీడూ అని నేనెందు కనుకుంటాను సామీ! మీరు దీక్షితులు గారు కదూ, తమకు నామీద ఇంత కోపం ఎందుకండీ! రాతచాలక కులమున తక్కువై జమానునౌకరి చేయవచ్చినా నని కాబోలు! అదే నేను ఏ మెట్రిక్ లేపనో, ఏ బియ్యేనో అయితే మీ సరి గుమాస్తాగా వచ్చియుంటే మీరే నాకు

గుడ్ మార్నింగులు, షేక్‌హ్యాండ్లు చేయ
రూ! మమ్మింత అనాదరణచేస్తే మీ
కేమి లాభమండీ, సామీ! భగవంతుం
డొకడేలేండి సామీ! మన మందరం
ఆయన బిడ్డలమే కదటండీ!

దీ—చాలునయ్యా గంగులుగారూ! నాబల్ల
దగ్గరనుంచి అవతలపోండి. నాకు మీ
వేదాంతం పనిలేదు లేండి. మీ సరివారికి
పోయి చెప్పుకోండి.

గం—చిత్తము సామీ! ఆరునెలల నుంచి
యీ కాకినాడలో ఉంటే యమబాధగా
ఉన్నది. ఈ ఆఫీసు జమానుపని నాకింక
వద్దు. నూరురూపాయల జీతగాడికిగూడ
యీదబాయింపు తాళుకోవడం కష్టం.

నాగరాజరావు—సార్, దీక్షితులు గారూ!
వాండేమిటి పూర్యాను. వాడితో యేందండీ!
ఏమి ఇప్పుడు వాడు మాలవాడైతే?
వాడునూ మనవలె మానవుడుగదా!
ప్రపంచమున మనకెంత స్వాతంత్ర్యమో
వాడికిమాత్రం అంత లేదా? ఆఫీసుకువచ్చి
నతర్వాత ఇన్ని పెట్టుకుంటే జరుగునా?

దీ—సార్, నాగరాజరావుగారూ! ఎక్స్యూస్
మి; చాలు, వానిపై మీకంత ప్రేమ
ఉంటే మీయింటికి దీసికొనిపోయి మీతో
భోజనం పెట్టండి. మీ ప్రక్కలపై నిదుర
పుచ్చండి. నా కిష్టంలేదు. పోవోయి, గం
గులూ! నాదగ్గరకు రావద్దు ఇక.

గం—సామీ! తమబాధ దినానికి దినానికి
ఎక్కువగా ఉన్నది. నౌకరిలేకున్న పీడ
బోయింది కాని మీ యమబాధ సహిస్తే
చాలునండీ! నేబోయి నాతాతకొద్ది కాల్వ
గడపుకొంటాను. మావాండ్లంతా నౌకరీ
చేసిబ్రతకలేదు. మాడిండ్లు మాకున్నయో
ముష్టిఎత్తుకుంటానుగాని మీనౌకరిమాకు
తీసుకోండి. ఇదిగో, రాజీనామా కాగితం.
ఇంక మీరు బ్రాహ్మలనే జమానులుగా
పెట్టుకొని పనిచేయించుకోండి. (అని
కోటాలున జేబులో కాగితం తీసి అచ్చటనే
రాజీనామా వ్రాసి దీక్షితులవారి చేతి
కిచ్చి) సామీ! గుడ్ మార్నింగు, తహసీ
ల్దారువారు క్యాంపునుండి రాగానే వారి
కిచ్చుకోండి. సబ్ కలెక్టరువారు నాకీ
తాలూకాలోనే నౌకరిచ్చి పుణ్యము
కట్టుకున్నారు. మహారాజులు మీరా
తాల్చి మట్టికొట్టినారు నానోట. నే పోతు
న్నాను. మీరుమాత్రం నేరుగా దేవుణ్ణి
చేరుకోండి. (అని ఏమేమో గొణుగుకొం
టూ బయలుదేరెను).

దీ—ఒరే! జాస్తిగావదరకు. మాట్లాడితివో,
ఆఫీసునుండి 'నెక్ అవుట్'చేయిస్తా; జాగ్ర
త. నీవు మా ఆఫీసువదలితే మాకీడ వదలి
నట్లే. (అని ఇవతలికి వచ్చి తల తడుపు
కుంటూ) అబ్బ! ఎంతఅన్యాయం. మాల
మాదిగలకు నౌకర్లిచ్చి మమ్ముల చంపు
తారు. కులము లేదు, గోత్రము లేదు.
కాలము నాశనం అయిపొయ్యే రోజులు
వచ్చినవి. వీడిపోరుపడలేక వీనితో తగవు
లాడలేక నాఅస్థు లడగిపోయినవి. ఈ నా
టితో సుఖమయినది. అయినా మరి

మాలవాండ్లు మనమూ ఒకటైపోతుంటే; అబ్బబ్బా! ఏమికాలవైపరీత్యము !!!

౨

(ఒక బంగళా)

నాటుకపోషనర్—బాయ్! రాబిన్! ఏమి చేస్తున్నావ్, బజారుకుపోయి, రోజర్ అండ్ బ్రదర్సులో మూడు లైమ్‌జ్యూస్‌లు, 'టూ పౌండ్స్' అయిస్ తీసుకొనిరా

రాబిన్—చిత్తము. (అని బజారుకుపోయి లైంజ్యూసులు, అయిసు తెచ్చియిచ్చును.)

నా.క.—రాబిన్! పైప్ తే.

రా—చిత్తం, సార్! (అని పైపు తెచ్చును.)

(దొరగారు అయిస్ వేసుకొని లైంజ్యూస్ త్రాగి పైపుముట్టించి పీల్చి, గడియారము 11 కొట్టి, రాబిన్ లాగుచుండిన పంకానుండి గాలి చల్లగా వీచుచుండ స్ప్రింగుకాట్ పై బరుండి నిదురించుచుండును.)

దొరగారు నిదురించుటచూచి రాబిన్ లేచి ఆవలకుబోయి తుడుపుతీర్చుకొని బంగళా కాంపౌండులోని ఒకవట వృక్షచ్ఛాయ శయనించి తనలో తా నిట్లనుకొన ప్రారంభించెను— "అసహాయులకును, దీనులకును దైవ మొకడేకదా దిక్కు. ఎంత కులహీనులైనను, మానవులకు దేవుడు కాలము మంచిదైనచో సహాయముచేయక వదలునా! ఔరా! వానిప్రేమ? నేను హీనజాతివాడనైనను, నేర్పున కొద్ది వాడనైనను దేవుడు నాయందు కరుణ చూపుచున్నవాడు. దీక్షితులుగారు నన్ను నిందించి నిరాకరించినను దేవుడు నన్ను దయజూచెను. ఇన్నిటికిని అదృష్టము నెవరు తప్పింపగలరు? దీక్షితులుగారి దబాయింపుపోయి దొరగారియింట నాకు కొంత సౌఖ్యము సమకూరినది. దొరగారికి నాయెడ అనురాగము క్షీణించకుండునట్లు పరమాత్ముడు నాకు తోడ్పడునుగాక!"

సా.క.—బాయ్ రాబిన్!

రా—సార్!

సా.క.—టీ!

రా—చిత్తము. (అని తెచ్చియిచ్చును.)

సా.క.—(టీత్రాగి) రాబిన్! నీకు చదువు నేర్చుకొన నిష్టమా!

రా—(ప్రీతితో) యస్, సార్!

సా.క.—నీ వెన్నిక్లాసులు చదివినావు?

రా—లోయర్ సెకండరీ ప్యాసు చేసినాను, సర్.

సా.క.—సరే! రేపు నిన్ను ఈయూరిలో హైస్కూలులో చేర్చుతాను, నాదగ్గరనే యుండి నీవు చదువుకో! (అనిచెప్పి దొరగారు రాబిన్‌యొక్క బుద్ధికుశలతకును జుఱుకుతనమునకును సంతోషించి మరునాడే హైస్కూలులో రాబిన్‌ను ఫోర్తు ఫారములో ప్రవేశపెట్టిరి.)

రాబిన్ ప్రతివత్సరమును పరీక్షలో జయము గాంచుచుండెను. మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో సామాన్యజయమేకాక ఆంగ్లవ్యాసరచనాస్వర్ణపతకవిరాజితు డయ్యెను. ఈ విధమున రాబిన్ వృద్ధికివచ్చుట చూచి దొరగారు

ఆతని ఇంటర్మీడియట్‌కు మద్రాసునకు పంపిరి. కాలేజీక్లాసులయందు సైతము రాబిన్ అగ్రస్థానమున జయముగాంచుచు దైవవశమున బి. ఏ. పరీక్షను ఆంగ్లమున మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమున కెల్లను ప్రథముడుగా నుత్తీర్ణుడయ్యెను. ఇప్పుడు రాబిన్‌కు ఇరువదినాల్గు వత్సరములు.

రాబిన్ కుఱ్ఱవాడగుటచేతను, విద్యయందసమానప్రజ్ఞగలవాడగుటచేతను సాల్టుకమీషనరుకు రాబిన్‌ను ఒక గొప్పవానిజేయ దలంపు కలిగెను. దీనికి దోడుగా ప్రభుత్వమువారే రాబిన్‌యొక్క ప్రజ్ఞావిశేషములకు సంతసించి తమ పోషణక్రింద అతనిని ఐ. సి. యస్. పరీక్షకై లండనునగరమునకంప తీర్మానించిరి. ఈవిషయము సాల్టుకమీషనరుగారు విని పడినసంతోషము వర్ణనాతీతము. అపుడే దొరగారు రాబిన్‌ను పిలువనంపి ఆతనికి ఆతిథ్యమొసంగి, చేతనైనంత ధనసాహాయ్యముచేసి, లండనువిషయము కొంత తెల్పి తనయాశీర్వచనములతో వీడుకొల్పెను. రాబిన్ మాతృభూమిని వదలుటకు గొంత చింతించియు విధ్యుక్తధర్మముగా నేర్పడిన తన విదేశయానమునకు సంసిద్ధుడై బయలుదేరెను.

3

[కాకినాడపురమున కలెక్టరుగారి బంగళా]

దీక్షితులు—(అప్లికేషన్ తీసికొని బంగాళాలోనికివచ్చి బట్లరునుచూచి) సార్, గుడ్ మార్నింగు.

బట్లరు—హూ, యు ?

దీ—నే నీరేంజీ రివిన్యూ ఇన్స్పెక్టరును; బహుకుటుంబిని. చాలకాలమునుండి ఈయూరి తాలూకాకచ్చేరిలో 'రాట్' అవుతుంటి. రెండేండ్లనుండి రెవిన్యూ ఇన్స్పెక్టరుగా పనిచేయుచుంటిని. ప్రస్తుత మొక హెడ్ అకౌంటెంట్ పోస్టు ఇచ్చటనే ఖాళీ ఉన్నదండీ. అది నాకిప్పించితిరేని మీవల్ల నాకుటుంబం నిలుస్తుంది. ఆపుణ్యం కట్టుకోవలె.

బ—ఆల్ రైట్, మ్యాటర్స్ వెరి లిటిల్, మై రివార్డ్?

దీ—ఓయస్!

బ—టెన్.

దీ—సార్! అంతకు ఆగలేనండీ. ఫయివ్.

బ—గోగో, ఐడోంట్ వాంట్ (అని పోబోవును).

దీ—(పోవు బట్లరునుపిలిచి బేరమాడి తుదకు సైన్ రుపీసుకు ఒప్పుకొనెను. బట్లరుపోయి ప్యూన్‌ద్వారా విసిటింగు కార్డు దొరగారికి పంపెను).

కలెక్టరు—యస్, లెట్ హిం కమ్.

దీక్షితులు—(మహావినయముతో ప్రవేశించి 'గుడ్ మార్నింగుసార్' అని అర్జీ యిచ్చెను)

క—(అర్జీ చదువుకొని తనయెదుట నున్నవానిని ఎన్నడో చూచినట్లు తోప, వాని నాపాదమస్తకము పరిశీలించి) వాటీస్ యువర్ నేమ్?

దీ—ఆర్. దీక్షితులు.

క—యస్, యూ యూ బిలాంగ్ టు దిస్ ప్లేస్?

కి—యస్, యువరానర్.

క—(తనప్రాతదీక్షితులు స్మృతికిరా, వానిని గూర్చి కొంత యాలోచించి, తత్క్షణమే మేజాపైని ఫౌంటెన్‌పెన్ దీసి తటాలున చిన్నచినమని దీక్షితులుగారి అప్లికేషన్ మీద ఏమోవ్రాసి) "ఆల్‌రైట్, దీక్షితులూ, యు మే గో నౌ!" అనెను.

దీక్షితులు బైటికిరాగానే బట్లరు ఎదురు వచ్చెను. (బలవంతముగా శ్రీదీక్షితులుగారు జేబునుండి రెండినాణెములు తీసి కన్నీటితో వానిని వదపుచు టంగుటంగుమని ఎంచి యమకింకరునివలె నిలిచియున్న బట్లరు చేతిలోనుంచి), "అయ్యా! కార్యమేమో కాలేదు. జేబుమాత్రము ఖాళీ అయిపోయినది" అనెను.

బట్లరు—వాట్‌సార్, నో ఫియర్ హియర్ నౌ; దేర్ యస్ ఫుట్ కలెక్టర్.

ఈమాటలకు దీక్షితులుగారికి కొంత హృదయము శాంతించెను. అయినను మనసునకు పూర్తిగ స్వాస్థ్యము కుదురలేదు. మెల్లగా నిజగృహముచేరెను.

రాత్రియంతయు దీక్షితులు జాగరము చేయుచుండెను. మనసు నిలుకడలేదయ్యెను. ఇంతలో నుదయమయ్యెను. గడియారము పదిగంటలు కొట్టెను. పోస్టుమ్యా నొకడు వాకిట కేకవేసెను. దీక్షితులుగారు అత్యాతురపడిపోయి సర్వీసుబిళ్లలతో నలంకరింపబడిన కవరు నొకటిని తీసికొని, చించి లోనున్న సెక్రెటరిటన్ ఆర్డరు నీక్రిందివిధముగ జదువుకొనెను.

Collector's Office.

D. Dis. 859. Cocoanada. 20—9—25

Service order

To

M R. Ry. R. Deekshitulu,
R. I., Cocoanada Range,
Cocoanada.

Ref His Arzi No 562; Subject: application for a Hd. accountant's place

Order

M R. Ry R Deekshitulu, R. I., Cocoanada is appointed to be the Tq. Head accountant, Cocoanada, on Rs 100/- v-s, M R. Ry P. Bhaskara Row, retired —to join forth with.

R. Robin.
Collector.

Copy to T. D C
" " R. D. O.
" " Tahsildar.
" " Party
" " file

దీనిని చదివినంతనే దీక్షితులుగారి ఆనంద మేమని వర్ణింపవచ్చును. ఆహా! ఏమి కృతజ్ఞత! ఏమివిశ్వాసము.

ఆనాడు సాయంసమయమున దీక్షితులుగారు తనమిత్రవర్గముతో బీచ్‌వంకకు పయనమాయెను. తత్సమయసంభాషణలో దీక్షితులుగారి సర్వీస్‌ఆర్డరును గురించి కొంతచర్చ జరిగెను.

దీ—అయ్యా, కల్యాణరావుగారూ! ఈయూరి కలెక్టరు క్రొత్తగా వచ్చియున్నారే వారు మిగుల కరుణార్ద్రహృదయులైన ట్లున్న దండీ. వీరివృత్తాంతము ఎవ్వరికిని తెలిసి నట్లు లేదు.

కళ్యాణరావు—వాట్‌సార్! వీడిసంగతి నాకు తెలుసును. పది పదునారు సంవత్సరముల క్రిందట వీడొకపేదమాలవాడట. మన రంగరాయశాస్త్రిలవారు చెప్పడంచూస్తే వీడెప్పుడో మనఆఫీసులోనే కొద్దిరోజులు జమానుపనిచేసినట్టున్నది కూడాను. అది మాత్రం నమ్మడానికి లేకుండా వున్నది. ఇంకా ఆయన చెప్పడంలో ఎవరో గుమాస్తా దబాయిస్తే వీడు రాజీనామా యిచ్చి పోయి ఎక్కడనో ఒక ఆంగ్లోయిండియన్ దొరదగ్గరచేరి వృద్ధికివచ్చినట్లు చెప్తాడు. వీడిపేరు గంగులుగాడట మొట్టమొదట. ఏమియేమో ఎవరికి తెల్సు.

ఈమాటలు దీక్షితులుగారు వినుట తోడనే ఏదో సాకుచెప్పి మిత్రబృందమును వీడి త్వరితముగా గృహోన్ముఖుడై యిల్లు చేరెను. చేరి తనగదిలో 'యీజీచేర్' మీద వ్రాలి యిట్లు తనలో చింతింప దొడంగెను :—

"ఔను!! వాడే వీడు."

కట్టా! నే నెంతపాపాత్ముడను. నాన్న, నే నిరాకరించినను, మహోదారస్వభావుడై నన్నెంతసన్మానించెను; నాకెంత మహోపకార మొనర్చెను! మాలవాడని వీని నే నెంతగ దూలనాడితిని. వాడాదినమున నుడివినట్లు నేను వీనికి గుడ్‌మార్నింగు చేసి గులామును గాలేదా! అయ్యో! బ్రాహ్మణుడ నైన నాతెలివి కన్న పంచముడైన వీనితెలివి వెయ్యిరెట్లు ఎక్కువగ నున్నదే! దైవమున కొకరెక్కువ గను, మరొక్కరు తక్కువగను ఉందురా! ఆనాడు నేనెంత త్వరపడితిని! బ్రాహ్మణత్వ మున జేసి గర్వించితిని. గుణము ప్రధానము గదా! కులమున హీనుడైనను వాని కట్టి యుదారబుద్ధి సర్వేశ్వరుడు ప్రసాదించెను.

"కలశాబ్ధిఁ బుట్టదే కాలకూటంబు;
కులము ప్రధానమే గుణము లేకున్న!"

మధుపము

శ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి దుర్గా సదాశివేశ్వర ప్రసాద బహద్దరుగారు

కవి కుమారకు లొకక్రొత్త కావ్యవనము
సాకుచున్నారు నేడందుఁ జవులు లేని
వాసనలులేని పువుఁదీగ లేసరేగు
చుండె నటు పోకు నీయాస దండుగగును.

తీపులం బెక్కు తెఱఁగులు తెలియు నీకు
మధురగాన మెఱుంగుదు మధుపరాజ!
కమ్మనగు పుష్పరస మాని జుమ్ముమనుచుఁ
బాడుచుండు మీ ప్రాదోటబాటఁబట్టి

వర్ణవైభవమాత్రాన వార్త కెక్కు
లతలదరి నీవు రసలుబ్ధమతిఁ జరింపఁ
బోవ భ్రమతమా, సుఖపడఁబోవు నీవు
బేలుపడుదురు నీచేతఁ బెక్కు రింక.